

Fyzický život v prostoru a život po smrti

Rudolf Steiner

Projev síly myšlení a síly vůle po smrti a při iniciaci

** Uvědomování si myšlenkových procesů zrcadlením toho, o čem jsme dříve přemýšleli * Proměna našeho pozemského života v orgány vnímání duchovního světa * Cvičení k rozšíření našich volných sil za hranice běžného prožívání *
Vědomí Já a spojení s Kristem*

Často jsem zdůrazňoval, že činnost, která nám myšlenkami přichází k vědomí, probíhá v éterném těle člověka, je podkladem myšlenkového obrazu a k vědomí nám přichází vlastně svým zrcadlením ve fyzickém těle. Jako činnost je však vykonávána v duševnu-duchovnu, takže člověk ve fyzickém těle, i když jen myslí - ale skutečně myslí - vykonává vlastně duchovní činnost. Člověku ale tato duchovní činnost jen nepřichází do vědomí jako duchovní činnosti. Jako nám nepřichází do vědomí náš obličej, když stojíme před zrcadlem, ale k vědomí nám přichází pouze jeho obraz, tak nám v obyčejném vědomí nepřichází do vědomí myšlení, ale pouze jeho zrcadlový obraz.

Uvažme tedy dobře, že co se vyslovuje v myšlení, je činnost, která vlastně vůbec nevchází do našeho fyzického organismu, ale probíhá mimo něj a naším fyzickým organismem je odrážena.

Když „a“ představuje tělesnou bytost člověka, myšlení ve skutečnosti probíhá mimo tělesnou bytost člověka. Co postřehujeme jako myšlenky, to je to, co je vrháno zpět, je to zrcadleno. Se svým myšlením jsme tedy vždy mimo své fyzické tělo a duchovní poznání spočívá v podstatě jen v tom, že nahlédneme, jak svým myšlením jsme mimo své fyzické tělo. Jinak je tomu s tím, co označujeme jako činnost vůle. Vůle se skutečně ponořuje do fyzického těla (viz „a“). Co označujeme jako činnost vůle, to všude vchází do našeho hmotného těla a způsobuje v něm dění a pochody - a působení těchto dějů je to, co se jako pohyb u člověka uskutečňuje vůlí. Když jsme jako lidé ve fyzickém těle, do našeho organismu vzařuje základní síla vůle z duchovna a vykonává v našem organismu, který je uzavřen v hranicích své

kůže, jisté dění a činnosti. V době mezi narozením a smrtí jsme tedy proniknutí silami vůle, kdežto myšlenkový obsah neprobíhá uvnitř našeho organismu, ale mimo něj. Z toho můžeme usoudit, že všechno, co se týká vůle, úzce souvisí s tím, čím je člověk svojí tělesnou organizací ve své fyzické existenci mezi zrozením a smrtí. Z toho plyne, že myšlení má skutečně určitý ráz odpoutanosti od člověka a má vůči člověku jistý samostatný výraz, což vůle mít nikdy nemůže.

Pokuste se jednou důkladně přemýšlet o velkém rozdílu, který se jeví v lidském životě mezi myšlením a tím, co patří k vůli. Například se stává, že někdo přijde s nějakou věcí k právnímu zástupci, který si vše nechá vyprávět a pak převezme záležitost tohoto klienta. Právní zástupce posoudí všechny možné ostrovtipné důvody, jak to jen dovede se svým rozumem a důvtipem, aby spor pro svého klienta vyhrál. Co myslíte (a život Vám zajisté dá odpověď), kdyby se bylo protistraně poštěstilo předejít svého odpůrce, co by se stalo? Právní zástupce by si dal případ druhé strany také vyložit a také by svým rozumem a ostrovtipem uvedl všechny důvody k obhajobě tohoto druhého člověka.

Tento případ dokládá, jak to, co je rozumem a myšlenkovou silou onoho právního zástupce, souvisí v podstatě málo s tím, co je jeho myšlenkovou silou, poněvadž ji může dát do služeb pro prvního i druhého klienta. Porovnejte, jak jinak je tomu ve všem, kde u člověka přichází v úvahu přirozenost vůle, kde se člověk na věci účastní svým cítěním a svými žádostmi. Pokuste se ujasnit si, jestli by totéž bylo možné u člověka, který by se zasazoval o věc z přirozenosti své vůle, kdyby si chtěl počínat stejně? Kdyby tomu tak bylo, nepovažovali bychom jej duševně za docela zdravého. S vůlí je člověk docela intimně spojený, poněvadž chtění vzařuje do fyzického organismu a v lidském fyzickém organismu způsobuje pochody a dění patřící k osobnosti člověka.

Jak je tomu s myšlením a se silou vůle, když člověk se svou duší projde branou smrti?

Když nadešla smrt, myslivá síla již nemůže být zrcadlená takovým způsobem a takovým organismem, jakého používáme mezi zrozením a smrtí, neboť po smrti odkládáme všechno, co je v nás uvnitř kůže jako fyzický organismus. Myšlenková síla již nemůže být zrcadlená fyzickým organismem, ale to, co je myšlenkovou silou, to zůstává právě tak, jako zůstává člověk i v době, kdy přešel kolem zrcadla a v zrcadle se již nemůže pozorovat. V době, kdy jde kolem zrcadla, se mu v zrcadle odráží jeho obličej. Kdyby šel kolem zrcadla dříve, zrcadlo by jeho obličej odráželo také dříve.

Myšlenková síla se odráží a zrcadlí tak dlouho, dokud žijeme ve svém fyzickém organismu. Je zde však také tehdy, když člověk svůj fyzický organismus opustil? Co potom nastane?

Co je myšlenkovou silou, to se nemůže samo v sobě postřehovat právě tak, jako nemůže samo sebe postřehovat oko. Myslivá, myšlenková síla musí být vždy něčím zrcadlena. Čím je však odrážená myslivá síla, resp. to, co myslivá síla v sobě vyvíjí jako pochod, když člověk odložil svůj fyzický organismus? Dochází k něčemu, co lidskému fyzickému porozumění není tak docela blízké, co však musíme pochopit, chceme-li skutečně pochopit život mezi smrtí a novým zrozením. Můžeme to pochopit naukami iniciace.

V iniciačním poznání je tomu v tělesném životě tak, že člověk nenabývá poznatky (nepoznává) zrcadlením v těle, ale mimo tělo. Člověk vystupuje z těla a získává poznatky mimo tělo, tudíž své tělesné zrcadlo vypne. Ten, kdo v sobě vypěstuje takové poznatky, zří, jak to, co je myslivou, myšlenkovou silou, přichází k vědomí

mimo tělo tím, že zrcadlení toho pozdějšího je způsobováno tím dřívějším. Povšimněte si dobře toho, co říkám. Když ten, kdo je iniciován, opustí své tělo a je mimo něj, pak nevnímá, nepostřehuje tím, že by mu něco zrcadlilo jeho tělo, ale postřehuje tím, že jeho myslivá síla, síla myšlení se zrcadlí na tom, co myslil dříve. Musíte si tedy představit, že to, co bylo myšleno dříve, zrcadlí a zase nazpět odráží myšlením rozvinuté síly, když k tomuto rozvinutí dochází mimo tělo.

Mohu to říci ještě přesněji. Dejme tomu, že někdo postoupí do stavu iniciace. Čím může v tomto stavu iniciace něco postřehovat svou silou myšlení, myslivou silou? Tím, že svými myslivými silami, které vysílá, naráží na to, co např. myslil včera. Co myslil včera, to zůstává zapsáno ve všeobecné vesmírné kronice, kterou známe jako kroniku akaša, a to, co vyvíjí jeho myslivá síla dnes, to se zrcadlí v tom, co myslil včera.

Z toho nám může být zřejmé, že myšlenka musí mít oprávnění učinit to, co bylo myšleno, tak silné, jak jen to je možné, aby mohla skutečně správně zrcadlit. Toho lze dosáhnout přísnou koncentrací myšlenek a meditacemi různého druhu, jak jsme je popisovali v různých rozpravách, které byly konány o poznání vyšších světů. Myšlenka, která jinak zůstává prchavá, se pak v člověku takřka zhustí a zesílí tak, že jeho myslivá síla se bude zrcadlit v myšlenkách, které byly předtím zesílené a zhuštěné.

Tak tomu je také s vědomím, které lidé vyvíjejí po smrti. Co člověk prožil mezi zrozením a smrtí, je duchovním způsobem dobře zaznamenáno do velké kroniky času. A jako zde ve fyzickém světě nemůžeme slyšet bez uší, tak po smrti nemůžeme

postřehovat, aniž by kosmu nebyl zapsán náš život se vším tím, co jsme prožili mezi narozením a smrtí - to je ten zrcadlíci „nástroj“.

Na tuto skutečnost jsem upozornil ve svém vídeňském cyklu (Vnitřní bytost člověka a život mezi smrtí a novým zrozením). Samotný život, který žijeme mezi zrozením a smrtí se nám stává smyslovým orgánem pro vyšší světy. Nevidíte své oko, neslyšíte své ucho, ale vidíte svýma očima a slyšíte svýma ušima. Síly, které člověk vyvíjí mezi smrtí a novým zrozením, jsou založeny k tomu, aby se stále odrážely nazpět k životu na Zemi, který jsme prožili, aby jím byly zrcadleny, aby se pak mohly rozšiřovat a být zase postřehovány člověkem, který je v životě mezi smrtí a novým zrozením.

Z toho vidíte, jak je nesmyslné mluvit o pozemském životě tak, jako by tento pozemský život byl trestem nebo něčím podobným ve vztahu k celkovému životu člověka. Pozemský život člověka se mu stane smyslovým ústrojím v duchovém životě po smrti, ale potíž spočívá v tom, že při představě smyslového orgánu si vždy představujeme něco prostorového.

Musíme si uvědomit, že jakmile obrátíme svůj zrak do duchovních světů, musíme si skutečně odvyknout veškerému vnímání, které vyvíjíme v prostorovém bytí. Musíme vědět, že v duchovém světě není prostor v obvyklém pojetí, že všechno zde probíhá v čase a že dokonce naše orgány jsou zde časovými postupy. Musíme si prostě osvojit docela jiný způsob představování. A v tom právě spočívá potíž, na kterou jsem včera upozornil, že mnozí lidé, kteří na fyzické úrovni pěstují velmi důvtipnou filosofii, lpí na prostorových představách a nesnadno se vpravují do života, který probíhá pouze v čase.

Stejně je tomu vzhledem k myšlení. Po smrti probíhá myšlení tak, že se zrcadlí na tom, co jsme prožili, na tom, čím jsme byli ve fyzickém pozemském životě mezi zrozením a smrtí. Tyto postupy, které jsme zde prožívali, jsou po smrti jistou měrou našima očima a ušima. Pokuste se v meditaci přiblížit k tomuto významnému poznání:

Tvůj život mezi zrozením a smrtí nám dá ty orgány, které ponese mezi smrtí a novým zrozením.

Vůle se odlišuje od myšlení tím, že zatímco myšlení se odráží od tělesné organizace a je postřehováno jako zrcadlový obraz, s vůlí tomu tak není. Vůle,

chtění tedy vchází do tělesné organizace, ale neodráží se a v tělesné organizaci způsobuje určité děje. Když vyvíjíme chtění, potápí se jaksi činnost duše do fyzického těla. Když kráčíme, když pohybujeme rukama, je to duše, která to činí. Její činnost musí vyvolávat vnitřní, organické, hmotné děje a v nich se vyžívá činnost duše. Řekl bych, že činnost vůle pozůstává v tom, že činnost duše odumírá v hmotném uplatňování se v těle.

Když člověk prošel branou smrti, není zde již jeho tělo, ale je tu celé duchovní okolí. Jako je tomu tak, že vůle svými silami působí do fyzického organismu, tak po smrti tato vůle chce z člověka všude ven, vylévá se se do celého okolí - tedy působí obráceně, než tomu bylo ve fyzickém životě, kdy působila do člověka. Představu o tomto vylévání vůle do okolí si lze postupně osvojovat meditací jako vnitřní kulturu vůle, pokud se na poli duchovního poznání skutečně chcete dostat kupředu.

Již jsme mluvili o tom, jak se při skutečném pozorování umění a jeho projevu musíme dostat nad pouhé smyslové pojetí věcí, jak musíme například cvičit modř tak, jako by naše vůle a síla naší mysli byla vypuštěna do prostoru, jako by mohla od nás vyzařovat do prostoru vstříc tomu, co k nám září jako modř, jako něco, co bychom mohli pocítovat jako oddanost, jako bychom se mohli vlít do prostoru. Do toho, kde je modř, vlastně odtéká naše bytost. Kde je žlut, do toho naše bytost nechce a člověk cítí, že jeho vůle je zapuzována.

Kdo se skutečně chce připravovat k rozvinutí sil své duše, které vedou do duchovního světa, ten musí dosáhnout spojení ve své duši s tím, co jsem právě vyslovil. Skutečnost, že vidí například modrou plochu, musí umět reálně spojit s pocitem, že modrá plocha mne přijímá přívětivě a mé duši s jejími silami umožňuje odcházet do neurčité dálky. Žlutá barva mne naopak zapuzuje a vrací nazpět síly mé duše. Tak je to se vším, co postřehujeme smyslově. Naše duševní vůle se vylévá do světa a je buď zapuzována nazpět, nebo se může rozlévat po svém okolí, po světě. Síly vůle můžeme vyvíjet na ostatních barvách nebo na ostatních vjemech fyzického světa. Když víme, jaké to je, když síly duše vibrují dále - modrají (modrat a pokračovat dopředu je jedno a totéž), znamená to, že jsme přijímáni sympaticky. Když víme, že žloutnutí je totéž jako být zapuzován, tedy je identické s odporem, pak máme takové síly v sobě.

Postupně zjistíme, že se vlastně nestavíme proti nějaké fyzické bytosti, ale může tomu být tak, že vyvinutými duševními silami necháme do sebe vtékat duchové bytosti, kterým jsme sympatičtí. Takovým způsobem také můžeme vnímat a postřehovat bytosti živlů a bytosti vyšších hierarchií.

Síly své duše nemusíme vyvíjet pouze na smyslu pro barvy, ale na všem. Představme si například, že se v sebepoznání snažíme pociťovat, jak se jeví naší vlastní duši, když jsme například pořádně hloupí a pošetilí. Ve všedním životě takové pocity obvykle přecházíme, nepřivádíme si je k vědomí. Když však chceme vyvíjet duševní síly, musíme získat vnitřní prožitek toho, když učiníme něco velmi pošetilého a hloupého. Postupně totiž zpozorujeme, že když provedeme něco pošetilého, že síly vůle, které při tom vyzařují, jsou něčím zvenku odrážené nazpět. Při tomto zpětném odražení se cítíme svým okolím škádleni a vysmíváni. Je to velmi zvláštní zážitek. A jdeme-li krajinou, kde jsou bytosti žvlů, které označujeme jako gnómy, pak máme sílu je postřehovat. Jde o to, abychom si tímto cvičením osvojili vnitřní síly, že se sami se svojí vůlí dokážeme ponořit do okolí - pak se celé okolí skutečně ožíví. Na tomto příkladu můžeme vidět, jak se naše vůle stává účastníkem celého duševního okolí, v němž jsme. Uvidíme, jak se vůle u iniciovaného i u zemřelého odráží nazpět. Když zříme gnómy, je to příkladem ze světa žvlů.

Třináctá přednáška, Dornach, 2. května 1915

Vzhledem k otázce smrti je nutné, aby bylo stále více objasňováno to, co člověk prožívá na své cestě iniciačním poznáním, protože právě tím se stává zřejmým, do jakého vztahu ke svému fyzickému tělu a ke své duševně-duchovní bytosti se člověk dostává s příchodem smrti.

Pronikání k imaginativnímu myšlení znamená přechod od obyčejné skutečnosti k éterné skutečnosti, a tím také získávání prvního náběhu k poznání fyzického těla, neboť na fyzické tělo pak pohlížíme jako na zrcadlový aparát, jenž nám odráží myšlenky. Tím vlastně začínáme přistupovat k otázce smrti, neboť pokud své fyzické tělo nevnímáme jako objekt, nemůžeme přistupovat k otázce smrti. Existuje-li člověk bytostně ještě po smrti, pak zcela jistě ne ve svém fyzickém těle. Chceme-li tedy řešit otázku smrti během života, musíme mít fyzické tělo mimo sebe a pozorovat je objektivně tak, jako je máme relativně vedle sebe, tedy mimo sebe ve smrti. To je charakteristika toho, jak v první tendenci přistupujeme k řešení otázky smrti.

Nepředpojatému pozorování však vyvstává obrovská záhada, a to vzhledem k tomu, jak bylo získáno vědomí Já. Vědomí Já je závislé na fyzickém organismu, neboť vzniká během lidského pozemského vývoje teprve v okamžiku, kdy člověk ve svém obyčejném vědomí může používat svůj fyzický organismus.

Imaginativní, inspirativní a intuitivní poznání se vši zřetelností učí, že jako lidé získáváme své vědomí Já zprvu ve fyzickém těle mezi narozením a smrtí a že získání tohoto vědomí Já je spojené s užíváním fyzického těla. Fyzické tělo však smrtí odpadá.

Jednou z otázek smrti je to, zda vědomí Já, k němuž jsme dospěli fyzickým organismem, od nás ve smrti odpadne. Když vidíme všechno to, co se nám odhaluje v myšlení, citění a chtění jako věčné bytostné jádro v jeho proměně, jako to, co se v myšlení jeví jen v zrcadleném obraze a je vlastně minulým duševním životem, který se proměnil v organizaci hlavy, když ve chtění spatřujeme odlesk toho, co v ostatním lidském organismu vede embryonální duševní život, aby se zrodilo teprve ve smrti, jestliže v tomto vztahu plně prohlédáme duševní život, pak se musíme obávat (ne z nějaké podřadné vlastnosti své mysli, ale z poznání se musíme obávat): Co z fyzického organismu tedy pronášíme smrtí? Neboť smrtí se fyzické tělo rozpadá. Jestliže jsme své vědomí Já získali jeho prostřednictvím, pak vzniká plně vědecky zdůvodněná úzkost. Jak vlastně své vědomí Já pronášíme smrtí?

Tuto otázku řeší pouze mystérium na Golgotě. Ve smrti by Já s fyzickým tělem odpadlo od duše, kdyby se nespojilo s Kristovou bytostí ve smyslu Pavlových slov: „Ne Já, ale Kristus ve mně“. Kristus vědomí Já přijímá a pronáší smrtí.

Kdyby Kristův podnět neproudil pozemským světem, byla by tu mezera, jakási propast, která by naše bytí mezi smrtí a novým zrozením činila neharmonickým. Dávno před půlnoční hodinou bychom zapomněli, že jsme v posledním životě mezi zrozením a smrtí měli svoje já. Sice bychom cítili souvislost s duchovním světem, ale zapomněli bychom sama sebe.

*Z 8. přednášky cyklu *Filosofie, kosmologie a náboženství*, GA 215, Dornach, 13. 9. 1922, přeložila Věra Zoubková, kráceno, upraveno*